

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Пояснювальна записка

до дипломного проекту бакалавра

на тему:

ПЕЙЗАЖ «ПЕРЕДЧУТТЯ ОСЕНІ» ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ УЧНІВ
ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ОСНОВАМ СТИЛІЗАЦІЇ
ПЕЙЗАЖУ

*Текст містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело*

Виконала: Бусько Ольга Петрівна, студентка
II курсу, 20 ОМ МС групи
напрямку підготовки
023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація

Керівник: Труш В.М., старший викладач
кафедри образотворчого мистецтва
Національного педагогічного
університету імені
М. П. Драгоманова

Рецензент: Руденко І. В., канд. пед. наук, доцент
кафедри образотворчого мистецтва
Національного педагогічного
університету імені
М. П. Драгоманова

КИЇВ 2021

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

Факультет педагогіки і психології

Кафедра образотворчого мистецтва

Освітньо-кваліфікаційний рівень **бакалавр**

Напрямок підготовки **02 Культура і мистецтво**

Спеціальність **023 Образотворче мистецтва, декоративне мистецтво, реставрація**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
професор Шевнюк О.Л.

“ 23 ” вересня 2020 року

**З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ СТУДЕНТУ**

Бусько Ользі Петрівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Пейзаж «Передчуття осені» та методи навчання учнів закладу загальної середньої освіти основам стилізації пейзажу

керівник роботи (проекту) Труш Володимир Миколайович, старший викладач кафедри образотворчого мистецтва Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом від “ 20 ” травня 2020 року № 3

2. Строк подання студентом роботи (проекту) **26 травня 2021 року**

3. Вихідні дані до роботи (проекту) 1) завдання на дипломний проект; 2) педагогічно-методична література

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) розробка методики навчання учнів закладу загальної середньої освіти основам стилізації пейзажу, та виконання творчої роботи пейзажу «Передчуття осені»

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Творча робота пейзаж «Передчуття осені»

6. Консультанти розділів роботи (проекту)

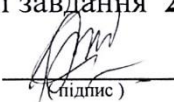
Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Труш В. М. старший викладач кафедри ом. НПУ	23 вересня 2020 року	26 травня 2021 року
2	Труш В. М., старший викладач кафедри ом. НПУ		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Затвердження теми дипломного проекту	жовтень	виконано
2.	Збір теоретичного, практичного та творчого матеріалу до дипломного проекту	листопад	виконано
3.	Затвердження ескізів дипломного проекту	березень	виконано
4.	Творча робота над дипломним проектом	квітень	виконано
5.	Формулювання висновків дипломного проекту	травень	виконано
6.	Попередній захист проекту	травень	виконано

7. Дата видачі завдання **23 вересня 2020 р.**

Студент

(підпис)

Бусько О. П.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проекту)

(підпис)

Труш В. М. старший викладач кафедри
образотворчого мистецтва НПУ ім. М. П. Драгоманова
(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ДЕРЖАВНОЇ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ

Направляється студент Бусько О.П.
(прізвище та ініціали)

до захисту дипломної роботи (проекту)

за напрямом підготовки **02 Культура і мистецтво**

спеціальністю **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація**

на тему: Пейзаж «Передчуття осені» та методи навчання учнів закладу
загальної середньої освіти основам стилізації пейзажу

Дипломний проект і рецензія додаються.

Декан Факультету

проф.Олефіренко Т.О.
(підпис)

Довідка про успішність

Бусько О.П.

(прізвище та ініціали студента)

за період навчання на факультеті педагогіки та психології з 20 19 року до 20 21
року повністю виконав навчальний план за напрямом підготовки, спеціальністю з
таким розподілом оцінок за:

національною шкалою: відмінно 44,8%, добре 44,8%, задовільно 4,3%;

шкалою ECTS: A 44,8%; B 34,8%; C 13%; D 0%; E 4,3%.

Секретар факультету

А.Олександрівна Драганко Р.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Висновок керівника дипломної роботи (проекту)

Студентка Бусько О.П. працювала
по своєму функціональному розподілу у
візновіренні до складеного проекту та
вирішувала невідомі питання.
Продумувала всілякі рішення з метою
розробки корисної методичної роботи
в області естетичної педагогіки у зв'язку
з вимогами державної службової освіти.
Ця робота по дипломній справі
створена за верстатом мистецтва Твор
пейзаж. Терезуїт осері з'явив
клуб верстацької професійної знань.

Керівник роботи (проекту)

(підпис)

“26” травня 2021 року

Висновок кафедри про дипломну роботу (проект)

Дипломний проект розглянуто.

Студент Бусько Ольга Петрівна

допускається до захисту даного проекту в Державній екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

образотворчого мистецтва

професор О.Л.Шевнюк

ВІДГУК НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Бусько Ольги Петрівни

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

Зі спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

ОКР бакалавр

Тема дипломної роботи

Пейзаж «Передчуття осені» та методи навчання учнів ЗЗСО основам стилізації пейзажу.

Матеріали полотно, олія

1. Актуальність теми

Питання методів навчання учнів закладів загальної середньої освіти основам стилізації пейзажу є досить актуальним в сучасних реаліях, що пов'язано з недостатньо розробленим методичним інструментарієм. У даній науково-практичній роботі Бусько О. розглянула мету, зміст та обґрунтувала методи навчання учнів ЗЗСО основам стилізації пейзажу, запропонувала відповідні рекомендації.

2. Позитивні якості роботи

Під час роботи над дипломним проектом Бусько О.П., творчо попрацювавши над композиційним і гармонійним колористичним вирішенням авторського пейзажу «Передчуття осені», створила завершений мистецький твір, який підтверджує професійне володіння дипломанткою технікою олійного живопису та вміле втілення знань з композиції, колористики, передачі простору в стилізованому вирішенні пейзажу. Також було досліджено вітчизняну та світову мистецьку спадщину за обраною темою.

3. Практична цінність висновків і рекомендацій

У методичній частині кваліфікаційної роботи дипломантка продемонструвала високий рівень знань в роботі над пейзажними мотивами і їх стилізований передачі на полотні та зосередила велику увагу навчанню учнів ЗЗСО основам стилізації пейзажу, що допоможе їй в подальшій практичній роботі успішно організовувати заняття, використовувати всю різноманітність форм та методів вищевказаного навчання для кращого засвоєння учнями основ стилізації пейзажного живопису.

4. Наявність недоліків

До незначних недоліків творчої частини кваліфікаційної роботи можна віднести однаковий підхід в написанні першого та другого планів пейзажу, бажано було б урізноманітнити творчу манеру в їх написанні. Проте, цей незначний недолік не є суттєвим й не впливає на загальне позитивне враження від роботи.

5. Загальна оцінка роботи Кваліфікаційна робота виконана на високому рівні та заслуговує високої оцінки.

Науковий керівник

Старший викладач кафедри образотворчого мистецтва Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова

«25» травня 2021 р.

Труш Володимир Миколайович

(прізвище, ініціали)

РЕЦЕНЗІЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Бусько Ольги Петрівни

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

зі спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація
ОКР бакалавр

Тема дипломної роботи «ПЕЙЗАЖ «ПЕРЕДЧУТТЯ ОСЕНІ» ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ОСНОВАМ СТИЛІЗАЦІЇ ПЕЙЗАЖУ»

1. Висновок про ступінь відповідності.

Бакалаврська робота Бусько Ольги належить до науково-практичних робіт, які відповідають кваліфікації і профілюючій спеціальності. Поставлена проблема дослідження, мета і завдання вирішені, зроблені висновки, що відображене у дипломній записці. Студенткою запропоноване навчальні завдання зі стилізації пейзажу та докладно розкритий алгоритм аналізу дитячих робіт, принципи навчання та прийоми стилізації в образотворчому мистецтві. Створено творчий пейзаж «Передчуття осені» у техніці олійного живопису на полотні.

2. Перелік позитивних якостей роботи (з виділенням елементів творчості).

Рекомендовані цікаві навчальні завдання зі стилізації пейзажу, що дозволяють вводити колір як декоративну пляму, стилізовану форму природних явищ без тонального розподілення, але за розташування їх плановості на площині, що підтверджено впровадженням у навчально-виховний процес під час виробничої педагогічної практики.

У творчому пейзажі «Передчуття осені» передане вечірній колорит і наближення осені.

3. Перелік основних недоліків роботи

Замість діючих навчальних програм в Україні проаналізоване програми російських педагогів В. Кузіна та М. Ростовцева.

У творчому пейзажі не опрацьований передній план.

Але це не впливає на сумарний результат при оцінюванні роботи.

4. Загальна оцінка роботи

Бакалаврська робота заслуговує на позитивну оцінку.

5. Висновок про можливість присвоєння випускнику кваліфікації

Бакалаврська робота Бусько Ольги може бути представлена до захисту, а студентка заслуговує на присвоєння освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».

Рецензент

(підпис)

Руденко І. В.

(прізвище, ініціали)

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва Національного Педагогічного Університету імені М. П. Драгоманова

(вказати вчений ступінь, наукове звання, посада та місце роботи)

25» травня 2021 р.

Довідка
про результати антиплагіатної перевірки бакалаврської роботи

Комісією з академічної етики факультету педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова здійснено перевірку бакалаврської роботи на тему: **Пейзаж «Передчуття осені» та методи навчання учнів ЗЗСО основам стилізації пейзажу**

студентки (та) 4 курсу спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація щодо дотримання норм академічної етики.

ППП студента **Бусько О. П.**

За результатами аналізу роботи та аналізу звіту подібності, який було згенеровано системою виявлення збігів/ідентичності/схожості компанії UNICHECK, комісія дійшла до наступного висновку (*вибрати один з варіантів*):

1) Комісією *не виявлено* академічного плагіату. Дана бакалаврська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

2) Комісією *частково виявлений академічний плагіат 12,1%, а саме порушення процедури цитування наукових джерел.* Дана бакалаврська робота *може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.*

3) Комісією виявлено академічний плагіат (обґрунтування факту академічного плагіату додається). Дана бакалаврська робота не може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

4) Інше

Голова комісії

Секретар комісії

Матвієнко О.В.

Шулігіна Р.А.

Дата 6 травня 2021 р.

Ідентифікатор документа:
Матвійчук Світлана Валеріївна

Ідентифікатор:
1007945238

Дата перевірки:
15.05.2021 13:05:09 0007

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
15.05.2021 13:05:11 0007

Ідентифікатор звіту:
00000

Назва документа: **Державн_Вулиця**

Кількість сторінок: **07** Кількість слів: **8270** Кількість символів: **64660** Розмір файлу: **94.19 KB** ID файлу: **1007945241**

12.1% Схожість

Найбільша схожість: **12.1%** з Інтернет-джерелом (<http://dpras.com.ua/ua/ukrainskyi-12066/2007112217/11649460...>)

12.1% Джерела з Інтернету

0

Сторінка 0/0

Пошук збігів з бібліотечною не проводиться

3.16% Цитат

Цитати

10

Сторінка 0/0

Посилання

1

Сторінка 0/0

4.9% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів < менше за 3 слів та 1%)

4.9% Вилучення з Інтернету

17%

Сторінка 0/0

Немає вилучених бібліотечних джерел

ЗМІСТ

ВСТУП	12
РОЗДІЛ 1	15
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ І ВИКОНАННЯ ПЕЙЗАЖНОГО ЖИВОПИСУ .	15
1.1. Пейзаж, як жанр образотворчого мистецтва.....	15
1.2. Аналіз образотворчих аналогів і джерел	18
1.3. Творча робота над художнім образом, композиційним і колористичним вирішенням	20
РОЗДІЛ 2	25
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ОСНОВАМ ЖИВОПИСУ УЧНІВ В ЗЗСО	25
2.1. Методичні засади вивчення пейзажного живопису на уроках образотворчого мистецтва	25
2.2. Розробка методів навчання основам стилізації пейзажу	36
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44
ДОДАТКИ.....	47

ВСТУП

Актуальність дослідження. Об'єкти зображення в пейзажному живописі це предмети навколишнього світу. Однак художник не просто робить копії видимих форм навколишнього світу, він прагне передати в картині простір, середовище, освітленість, кольорове розмаїття, співмірність, гармонію і ритми природи, свої внутрішні сприйняття, переживання, знання, вміння, навички, і у підсумку створити художній образ.

Різні стани середовища в природі надають людині різний емоційний вплив, викликають певну гаму думок, почуттів, переживань і настроїв. Тому передача стану середовища в пейзажі є найважливішою складовою пейзажного живопису, яка визначає його емоційний образний лад і виразність, дає глядачеві реалістичне сприйняття пейзажу. Тому вирішення проблеми передачі пейзажного середовища в живопису було і завжди залишається актуальним. А для цього художнику необхідно бачення світло-повітряного середовища, знання закономірностей зміни вигляду предметів і їх станів під впливом світла і володіння прийомами і техніками передачі повітряного середовища, ув'язненими в кожному з елементів образотворчої мови. Вивчення природи і зростання професійного мальовничого майстерності є глибоко взаємопов'язаними процесами в формуванні художника пейзажиста.

Методична проблема полягає в тому, що в даний час основам стилізації пейзажного живопису в школі приділяється мало часу, в зв'язку з цим у школярів низький рівень художньо-образного мислення, сприйняття, уяви, перероблення зображення з навколишнього середовища.

Актуальність полягає в необхідності систематичного навчання дітей основам стилізації пейзажного живопису, розвитку їх творчих здібностей, виховання любові до рідної природи, культури і мистецтву.

Такі заняття дозволять розвинути у школярів не тільки здібності стилізації, а й образне мислення, увагу, пам'ять, уявлення, а саме головне - виховати естетичне ставлення до життя. Заняття пейзажним живописом - це безпосередня, практична можливість спілкування дітей з природою -

навколишнім середовищем. Тому в системі освіти образотворче мистецтво повинно бути одним з найважливіших чинників духовно-морального розвитку дитини [23].

Актуальність, недостатня теоретична і методична розробленість проблеми зумовили вибір теми дослідження: «Пейзаж «Передчуття осені» та методи навчання учнів закладу загальної середньої освіти основам стилізації пейзажу».

Мета дослідження - розробити та обґрунтувати методіку навчання основам стилізації пейзажу в закладах загальної середньої освіти, створити пейзаж "Передчуття осені".

Метою дослідження обумовлено розв'язання наступних **завдань**:

- на основі аналізу наукових джерел та спеціальної літератури надати загальну характеристику проблемі дослідження;

- дослідити та описати розвиток пейзажного живопису;

- проаналізувати ефективні методи навчання основам стилізації пейзажу на заняттях з образотворчого мистецтва в навчальних закладах;

- простежити особливості образотворчих аналогів і прототипів пейзажного живопису;

- розробити ескізи пейзажу та виконати олійний пейзаж «Передчуття осені».

Об'єкт дослідження – процес навчання учнів закладу загальної середньої освіти основам стилізації пейзажу.

Предмет дослідження - методи навчання учнів закладу загальної середньої освіти основам стилізації пейзажу.

Для реалізації завдань використовувалися такі **методи дослідження**: аналітичний – для вивчення літератури з досліджуваної проблеми; класифікація, систематизація, та узагальнення – для визначення сутності та змісту навчання основам стилізації пейзажу, теоретичний аналіз, спостереження.

Наукова новизна дослідження:

- Розроблені ефективні навчальні завдання стилізації пейзажу, що дозволяють колір вводити як декоративну пляму, багатство тонів невелике, використання обсягів вміло зв'язується із загальним площинним трактуванням. Поєднання всіх цих прийомів і створює стилізовано-декоративний характер пейзажу.

- Конкретизовано особливості творчого композиційного і колористичного пошуку в процесі роботи над пейзажем «Передчуття осені».

- Уточнено мету і зміст навчання основам стилізації пейзажу.

Практичне значення дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо впровадження в практику загальним закладам середньої освіти методики навчання учнів основам стилізації пейзажу, яка може використовуватись з метою вдосконалення кваліфікації вчителів мистецьких дисциплін, процесу навчання образотворчого мистецтва учнів закладів загальної середньої освіти.

Апробація методи навчання учнів закладів загальної середньої освіти основам стилізації пейзажу відбулася в Національному педагогічному університеті імені М.П Драгоманова, на звітній науковій он-лайн – конференції

студентів та аспірантів «Освіта і наука – 2021», м. Київ, 6-7 квітня 2021 року.

Матеріали дослідження оприлюднено у виступі автора на II Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогіка образотворчого мистецтва: традиції, сьогодення, перспективи», м. Київ, 15-16 квітня 2021.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ І ВИКОНАННЯ ПЕЙЗАЖНОГО ЖИВОПИСУ

1.1. Пейзаж, як жанр образотворчого мистецтва

Людині завжди було властиво вдивлятися у світ природи, що його оточувала. Живописні твори допомагають побачити цей світ очима людей минулих часів. Уявлення про пейзаж як особливий жанр образотворчого мистецтва з'явилося лише кілька століть тому [11].

Пейзаж – жанр образотворчого мистецтва, в якому об'єктом зображення є природа. Темою пейзажу є різноманітна місцевість та навколишнє середовище. Пейзаж відображають на різноманітній поверхні, використовуючи художні матеріали. Основними пейзажними мотивами є міський, сільський та морський. Пейзаж також несе фантастичний, історичний, романтичний, ліричний характер. Відтворюючи навколишнє середовище, художник передає своє враження від природного оточення. Пейзаж передає емоційний зміст та ідею [28].

Основним завданням у відтворенні пейзажу є розвиток просторової уяви. Пейзаж розвиває естетичні почуття, навчає спостерігати за навколишнім середовищем, знаходити та відтворювати все прекрасне, що дає природа [25].

Сучасне розуміння про пейзаж формувалось протягом великого періоду часу. З розвитком наукових знань та отримання досвіду перспективи, світлотіні, композиції та колориту складалася сюжетна композиція, а потім пейзаж відокремився в окремий жанр [14, с.17].

В декоративній композиції пейзаж посідає ключове місце, передаючи певні складності виконання зображення. Поряд з узагальненнями і умовностями пейзаж повинен бути збудованим за законами композиції [5].

Закони декоративної композиції вимагають чітко і максимально виразно передавати об'єкти навколишнього середовища, відкидаючи непотрібне,

другорядне, все те, що заважає виразно передати стан природи і конкретних природних явищ. Декоративний пейзаж характеризується спрощеною формою й обрисів об'єкта ландшафту: «Підкреслюється не сюжетна сторона пейзажу, що не простір, а сама площину картини: біжать по ній візерунки чітко виділених контурів будівель, дахів, силуетів дерев» [15].

В даний час термін «декоративність» широко використовується у всіх видах образотворчого мистецтва, архітектурі і дизайні. С.Г. Кузнєцова відзначає, що декоративність - це фундаментальне поняття, що об'єднує якість всіх видів просторово-часових мистецтв.

Так склалося, саме через диференціації мистецтв, термін «декоративність» має абсолютно різні трактування. К.В. Федосєєв і Н.В. Горбатенко, досліджуючи це питання, встановили, що одні дослідники ототожнюють декоративність лише з функцією прикраси, другі визнають декоративність в якості додаткової властивості твору мистецтва, інші - взагалі відкидають декоративність на тій підставі, що декоративна умовність нібито затьмарює зміст твору мистецтва і ускладнює його розуміння, треті - бачать в активному використанні прийомів декоративності перспективу подальшого розвитку образотворчого мистецтва, зокрема живопису.

В.І. Куценков визначає «декоративність» як особлива якість творів мистецтва, що відрізняються вишуканістю, прикрасою навколишнього середовища людини, ретельною обробкою деталей, як художнє властивість, яке доповнює художній задум твору. Картина покликана не тільки розповідати нам про якусь подію, розкривати певні смисли й образи, але і прикрашати простір житла, громадського будівлі за допомогою краси і багатства свого колориту [1, с. 143].

Художні прийоми, що зумовлюють декоративність твору, різноманітні і специфічні. Зосередивши увагу на декоративних прийомах живопису, що підсилюють загальні виразні якості композиції, інакше сприймається картина, розуміння її мови і її сенс. Вибір того чи іншого прийому залежить від творчого задуму художника. Говорячи про декоративних прийомах живопису,

важливо розуміти значення термінів «прийоми» і «засоби». Дуже часто ці поняття ототожнюються. До художніх засобів відносяться: композиція, перспектива, пропорції, світлотінь, колір, штрих, фактура.

Проявом декоративних тенденцій в живописі прийнято вважати узагальненість, площинність, лаконізм. Станковий живопис, як і монументальний, можуть мати спільні риси декоративності, такі як стилізація - узагальнення зображуваних фігур і предметів за допомогою умовних прийомів, спрощення або деформації малюнка і форми, кольору і об'єму. Ступінь декоративності у пейзажному живописі може виражатися по-різному у залежності від застосовуваних прийомів передачі декоративності.

Проблема відбору, декоративних прийомів в живопису тісно пов'язана з оволодінням методу творчої інтерпретації природи. Метод творчої інтерпретації природи полягає в навмисному відмову від окремих деталей і якостей натурних постановок і виявленні інших істотних для художників якостей (орнаментально-ритмічний лад живописного твору, трактування кольору засобами «обмеженої палітри», силует форм різних елементів натурних постановок і інші якості) [19].

Одним з перших українських художників, у творчості яких яскраво простежуються декоративні тенденції, є А.І. Куїнджі Саме з цієї причини творчість даного художника займає кілька відособлене місце в пейзажі другої половини ХІХ століття. Передача ефектів освітлення, підвищених контрастів кольору, узагальнена, кілька декоративна трактування форм природи стають улюбленими прийомами в творчості А.І. Куїнджі. Ідеї відчутні у творчості художника 1870-1875 рр. Такі пейзажі даного періоду як «Забута село», «Осінь бездоріжжя висловлюють виключно цивільні почуття автора, його палітра кілька монотонна, побудована на тонових переливах сірого кольору. Різко акцентована симетрія, чітке розмежування просторових планів, трохи сплющене трактування темного масиву дерев далекого плану аплікативного силуетом. Узагальнено написані у два тони стовбури беріз - все це перетворює

станковий картину в зразок театральної декорації в момент відкриття завіси [18].

1.2. Аналіз образотворчих аналогів і джерел

Серед різноманітних пейзажів поширений гірський краєвид. Гори на картинах відомих художників представляють як основний предмет зображення або як додатковий об'єкт, який грає другорядну роль. Вони скласти, з гостро стирчать кутами, або пологі, вкриті пружним трав'янистих килимом, засніжені або «голі», але при цьому завжди величні і неприступні. Зараз здається дивним, але довгий час майстри зображували гори на картинах у вигляді основного фону для біблійних сюжетів, портретів і батальних сцен, але дуже рідко в якості натури [8].

Передаючи гірський пейзаж, художник насамперед звертає увагу на композицію зображення. Тому що в гірському пейзажі потрібно композиційно правильно розмістити різні за формою і кольором природні об'єкти. На передньому плані всі об'єкти детально промальовуються, з чіткими контурами насиченими та яскравими відтінками кольору. Об'єкти, які знаходяться на задньому плані, не деталізуються, щоб передати глибину простору. На гірському пейзажі зображають море, поля, сади, річки, села чи міста. Композицію у пейзажі розміщують таким чином, щоб головним об'єктом були гори [20].

Архип Іванович Куїнджі народився в Криму в Маріуполі. Прізвище Куїнджі в честь прізвища діда, що татарською означає «золотих справ майстер». Прихильність малювати у Архипа виникало у ранньому дитинстві. Він малював усюди, на стінах будинків та парканів і звісно на папері. Виконана робота ним «Осінь бездоріжжя» в 1872 році була близька за своєю реалістичною передачею до картин художників-попередників. Осінній пейзаж переданий із прохолодною вологістю, стає журливим оповіданням про простих людей, про тему сумного безрадісної життя. З середини сімдесятих

років митець відмовляється від соціальної тематики і працює над зображенням пейзажу. Наступним періодом у творчості Архипа відкриває його картина «Українська ніч» (1876). На картині передано мерехтливе місячне світло, що захоплює собою стіни будинків. Зображення передає нестандартні та і поетичність пейзажу. Після вдалої спроби виконання пейзажу з'явилися картини Куїнджі 1879 року «Після грози», «Північ», і найбільш відома «Березовий гай». В картині відображено радісний день в яскравих відтінків, грамотно підібрана колористика пейзажу, досягнуто контрастність світлотіні та блиск від сонячних променів (Додаток А).

За допомогою правильного підбраного контрасту художник передав ясність природи. Куїнджі зумів додати у своїй роботі декоративного ефекту і цим прийомом у пейзажі створив образ світлого, сяючого та яскравого світу [3].

Олександр Бабич народився в 1956 році. Сюжети його робіт настільки різні і неповторні, що ставати дивним той факт, як може бути так багатогранний один художник. Його шанують галеристи, перед ним прихиляються колеги, їм захоплюються цінителі традиційної російської школи живопису. Унікальність художника в тому, що він пізнаваний (Додаток Б). Із сотень, тисяч інших полотен, знаючи кисть Олександра, ви безпомилково відрізните його полотна. Використовуючи мінімум засобів, він досягає максимуму виразності [7].

Анатолій Мельник – художник, який народився у Івано-Франківську. Найбільш відомий, як художник, який працює у техніці олійного живопису та акварельного. Автор має свій художній почерк, який робить його картини впізнаними серед інших. Олійний живопис А. Мельника відрізняється своєю легкістю, композиційною імпровізацією із неперенасиченими пошуками сюжету. Анатолій завжди зберігає свою позицію знаходитися поза переслідування за яскраво-вираженими тенденціями сучасного мистецтва, де на передній план виступає відкрита емоція, а не дійсність. Картини А. Мельника наповненні настроєвим сюжетом та чистими кольорами (Додаток

В). Також твори наповненні ліризмом, що передає любов до краси рідної землі. Важливим значенням для художника є передача рідного міста, тому часткова увага віддана пейзажу. Художник вдало зображує у своїх пейзажах найтонших відтінки, контраст та нюанс кольору. Анатолій Мельник досконало передає на полотні своє враження та емоції, спостерігаючи за навколишнім середовищем, досліджуючи, аналізуючи та відтворюючи природу, він з унікальною точністю зображає різноманітні стани природи свіжість ранку, яскравість сонячного дня чи туманність спокійного вечора. Кожна картина А. Мельника – це насамперед враження, яким художник ділиться із глядачем [6].

1.3. Творча робота над художнім образом, композиційним і колористичним вирішенням

Олійний живопис це насамперед емоційний живопис. Неможливо скопіювати чи віддзеркалити зображення на полотні. В першу чергу олійний живопис – це внутрішній стан, емоції та переживання.

Тема розкриває внутрішній зміст рідної природи. В виборі мотиву важливий внесок вплинуло бажання зберегти любов до рідного краю Від взаємодії з роботою, спостерігач повинен відчувати бажання відправитись у подорож в гори, і стати невід'ємною частиною природи, без якої неможливе уявити існування людини ані в матеріальному, ані в духовному сенсі.

Перед тим, як виконати будь-який художній твір потрібно виконати цілий ряд окремих операцій:

- вивчення виробів-аналогів;
- пошукове ескізування;
- пошук елементів по темі роботи;
- вибір найбільш вдалого ескізу, коригування по формі композиції, об'єднання композиції;
- пошук кольорового вирішення, та його затвердження;
- перенесення готового ескізу безпосередньо на полотні.

Проаналізувавши моделі аналогів слід розпочинати створення пошукових ескізів.

Ескіз — попередній начерк, швидко виконаний вільний малюнок, неприпустимий як готова робота. Після ознайомлення з аналогами, вияснивши для себе свій варіант виробу, можна виконувати перші приблизні ескізи.

Робота над ескізами – це творчий процес. Спочатку ескізи можна виконувати, враховуючи загальний характер виробу, силует, загальні габарити, образ, не вдаючись до подробиць. Коли ж форма, схема, більш-менш прояснилася, ескізи слід проробляти більш детально і в масштабі. Систематичне і послідовне виконання ескізів, начерків роботи над завданням дозволить запобігти ряду переробок, помилок. Після ескізування починається розробка виробу, враховуючи художньо-конструкторські та технологічні пропорції. [13].

Образне вирішення пейзажу залежить від різноманітних факторів: від обраного мотиву природи, від композиційного розміщення та об'єктів зображення, від формату роботи та загального колориту. Проте головним фактором залишається образ природи та принцип зображення її, він може бути реалістичним або стилістичним, виконаним за допомогою класичної техніки або поєднанням технік та матеріалів.

Роботу неможливо виконувати не отримавши певних теоретичних знань і практичної підготовки. В першу чергу у роботі над композицією необхідно враховувати встановлені закони композиції.

Поняття “композиція”, походить від латинського слова *compositio* (побудова) і *componiere* (складатися), і яке має широке розуміння полягає, що головне і загальне правило – єдність різних частин яке складається в одне ціле.

В картині використовується закономірність композиції: важливість, цільність і чіткість. Важливість кваліфікується до різновиду світобачення, кожен твір мистецтва зобов'язаний бути життєвим. Ця достовірність відноситься не тільки для композиції, але і для зображення простих начерків, ескізів та етюдів. Інакша закономірність композиції – чіткість. У кожного

автора це розуміння своє: якщо для когось це картина виразна, то навпаки для іншого може бути зображення зовсім невиразним. Передача контрасту в композиції вважається найголовнішим фактором виразності. Контрастами вважаються протиставлення форми, кольору, світла і тіні [28].

Значну частину роботи займає рішення композиції, найважливіший організуючий елемент художньої форми, що додає твору єдність і цілісність, підкоряє його компоненти один одному й цілому.

Серед композиційних завдань, виконаних на цьому етапі, важливим є рішення лінійно-просторової організації роботи. Необхідно розробити кілька варіантів лінійних пейзажів з різних точок зору й різних рівнів лінії обрію. У такий спосіб відбувається композиційний пошук основних мас землі, неба, води. Лінійна побудова простору за принципом золотого перетину є найбільш придатною для розкриття образу. Треба провести визначення мас і вибір формату майбутнього пейзажу. Питання формату залежить від задуму, а він, у свою чергу виражає характер угруповання об'єктів пейзажу. Горизонтальний формат підкреслює вагомість і стійкість композиції [21].

В процесі роботи над виконанням пейзажем необхідно обрати найтипівіші об'єкти пейзажу та зосередити увагу на характерних рисах місцевості. Побудову композиції необхідно починати з начерків, в якому виділяється ідея композиції та акцентується увага на головному. Знайшовши найбільш вдаль композиційне та сюжетне рішення в начерках та ескізах, можна приступати до подальшого етапу роботи (Додаток Г). Для того, щоб картина була більш реалістична й виразно переданий в простір, необхідно правильно передати масштаб предметів та обрати лінію горизонту. Для правильної передачі перспективних явищ, необхідно розбити зображення на три перспективних плани задній, середній та передній. Порівнюючи їх між собою, зручніше визначити вирішити тональні та колористичні завдання, масштабність предметів і правильно зобразити характерні особливості обраного мотиву [28].

Пошуки композиційного рішення, визначення пропорції, побудова, перспективи, знаходження тональних відношень – все це необхідні елементи в роботі над пейзажем (Додаток Д). Працюючи в кольорі спочатку потрібно вірно виявити відношення кольору неба до відтінку землі, щоб передати силу загального освітлення і знайти кольоровий відтінок, пануючий в мотиві. Потрібно знайти “колір неба в кольорі землі”, тобто колорит. Одночасно знаходити колір, вирішуючи зелень, потрібно врахувати колір освітлення, повітря на середовище, можливі кольорові рефлекси – від неба, від сусідніх предметів, від землі, що надають листю кожний раз особливий відтінок. Зелена маса крони зверху несе на собі рефлекси кольору неба, тіні бувають тепліші, коли освітлена частина є холодний зеленувато-сріблястий відтінок. Листя, просвітлене променем сонця, буквально горить. Голубувате повітря збагачує всі відтінки. Потрібно пам'ятати про повітряну перспективу: те, що знаходиться далі прозоріше по кольору. На колорит великий вплив дає колір неба, особливо тих частин, на які потрапляють його рефлекси чи відображення. Велике місце в пейзажі займає зображення хмар, форми яких дуже різноманітні. І перш ніж писати треба добре вивчити їх структуру. Хмари можуть мати вертикальний і горизонтальний розвиток, розміщуватись у верхньому середньому чи нижньому ярусі. Треба звернути увагу й на те, що кожне дерево повинно мати свою кольорову і тональну характеристику. Дуже цікаві та багатокольорні тіні, які видно при сонячному світлі на будівлі, набуває певного настрою. На останній стадії роботи основну увагу зосереджуємо на кінцевому узагальненні тонових і кольорових відношень [28].

Всі деталі пейзажу підлягають композиційному центру, виділеному кольорами – м'якому сонячному світлу. Від джерела світла – небу притаманні теплі відтінки. Деревя які перебувають в тіні, не мають контрастних тонів. Для вдалої побудови композиції картини дотримана повітряна й просторова перспектива. За законами повітряної перспективи предмети на далекому плані прозоріші, з м'якими, розмитими контурами. При віддаленні об'єкта можна

спостерігати зменшення його контрасту. У природі предмети далекого плану перебувають під більшим шаром повітря, їхні кольори узагальнюються синюватим відтінком, завдяки повітряній перспективі вони виглядають одним цілим (Додаток Е). Відбір кольорів проходив з метою підпорядкування задуму й досягнення найбільшої виразності мальовничого образу [21].

Загалом, всю практичну роботу можна поділити на етапи: пошук інформації та перегляд аналогів й прототипів для визначення напрямку роботи; вибір техніки та матеріалів, розробка ескізів, перенесення зображення на формат обраного розміру, уточнення на ньому предметів, деталей та приведення до остаточного композиційного рішення; перенесення готового ескізу на формат відповідного розміру; виконання роботи в техніці олійними фарбами; узагальнення та деталізація роботи, приведення її до завершеного задуму та вигляду; оформлення картини за допомогою рамки. Для виготовлення роботи були використані матеріали: полотно на підрамнику, пензлі, олійні фарби, розчинники, лак.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ОСНОВАМ ЖИВОПISУ УЧНІВ В ЗЗСО

2.1. Методичні засади вивчення пейзажного живопису на уроках образотворчого мистецтва

Образотворче мистецтво – це яскраво виражена творча діяльність, у процесі якої створюються художні конкретно-чуттєві образи, які відображають дійсність та втілюють естетичне ставлення до неї людини [26].

Образотворче мистецтво як навчальний предмет кваліфікується до загальноосвітніх предметів, матеріал якого опановують у школі та запроваджений у навчальний план. На заняттях з образотворчого мистецтва учні оволодівають теоретичні знання та практичні вміння про перспективу, співвідношення кольору та світлотіні, вивчають інформацію про історію мистецтва, течії та жанри образотворчого мистецтва, відомості про художників та найвідоміші картини.

На заняттях образотворчого мистецтва зображення пейзажу націлює на виховання в учнів морально-естетичних почуттів, любов до природи, уміння насолоджуватись навколишнім середовищем та берегти природи [17, с.166].

В образотворчому мистецтві зображення природи має великий вплив на формування особистості дитини, допомагає бачити і чути навколишній світ, сприймати його, оцінювати і розуміти художню цінність твору мистецтва. Переважно пейзаж учні зображують при виконанні тематичних малюнків. Любов до довкілля, спостережливість, допитливість та аналіз, бажання передати натуру – це риси, якими повинен уміло володіти не тільки вчитель, але і кожна дитина.

Методика викладання пейзажної тематики невідривно пов'язана не тільки з теоретичним знаннями, але й з практичним використанням законів зображення малюнку, композиції, колористики, світлотіні, лінійної та повітряної перспективи.

У процесі малювання пейзажу поглиблюються знання з кольорознавства, композиції, методики живопису, правилами лінійної та повітряної перспективи, історії мистецтва. Учні ознайомлюються з репродукціями картин відомих художників: І. Шишкіна, І. Левітана, Ф. Васильєва, А. Куїнджі, Т. Шевченка, С. Світославського, С. Васильківського та інших [17, с.166].

Процес навчання і ефективність занять залежать від правильно обраної методики їх проведення. Методика - це вся сукупність методів, засобів і форм навчання, базуються на законах і принципах навчання. Методика викладання образотворчого мистецтва в загальноосвітній школі мало чим відокремлюється від методики викладання інших предметів, так як ґрунтується на загальних дидактичних принципах і має особливості лише в предметній області, зміст предмета, що залежать від практичних методів навчання, освоєваних базових елементів і технічних дій. «Методика лише тоді вірно веде найкоротший шлях до мети, коли ґрунтується на вірних принципах, найбільш загальних теоретичних положеннях, виражає закономірності навчання» [12, с.163].

Принципи навчання – це ідеї, нормативні вимоги до реалізації та організації дидактичного процесу. Таким чином є етапи: формування і проведення за допомогою педагогічного виконання практичної роботи учнів на заняттях пейзажного живопису; беручи до уваги використання усіх принципів на формування особистості та індивідуальності кожної дитини. Виокремлюються наступні принципи навчання:

- Принцип наочності - означає, що ефективність навчання залежить від доцільного залучення органів почуттів до сприйняття і переробки навчального матеріалу. Якщо немає можливості дати предмет в реальності, треба використовувати наочні засоби: репродукції, малюнки, презентації, навчальні відеофільми, техніки виконання тих чи інших прийомів малюнка та живопису.

«Наочність - одна зі специфічних рис образотворчого мистецтва, як навчального предмета. Навчання образотворчому мистецтву засноване на

малюванні з натури. Таке навчання вже є наочним. Неможливо проводити заняття тематичним і декоративним малюванням, уроки-бесіди про образотворче мистецтво без таблиць, моделей, малюнків і репродукцій картин художників» [16, с.20].

- Принцип свідомості і активності учнів у навчанні. «Існує ряд прийомів, що стимулюють активність учнів. Один з них, докладний аналіз учителем цілей і завдань уроку, пояснення послідовності роботи, активність сприяє і постановці пізнавальних завдань, створення проблемних ситуацій. Учитель повинен весь час ставити перед учнями питання, активізуючи їх думку і направляючи увагу на найголовніше на даному етапі уроку » [16, с.15].

- Принцип доступності вимагає врахування особливостей розвитку учнів, аналізу матеріалу з точки зору їх можливостей і такої організації навчання, щоб вони не відчували інтелектуальних, моральних, фізичних перевантажень. Існують певні правила реалізації цього принципу: перехід від знайомого до незнайомого; перехід від легкого до важкого; від відомого до невідомого; від простого до складного [16, с.17].

- Принцип систематичності і послідовності в навчанні передбачає викладання і засвоєння знань, умінь і навичок в певному порядку, системі. «Матеріал буде міцно засвоєний і усвідомлений, якщо кожне нове положення логічно обумовлюється попереднім. Так, перш ніж пояснити школярам закони змішування кольорів, їх знайомлять зі спектром, з поняттями «холодні» і «теплі» кольори, «колірний тон», а виконання малюнка включає чітко виражені послідовні етапи роботи над ним » [16, с.13].

- Принцип міцності результатів навчання. «Щоб домогтися міцного засвоєння навчального матеріалу, педагог повинен постійно урізноманітнити методику проведення уроків образотворчого мистецтва, методи і прийоми пояснення, опитування. Цього можна домогтися за допомогою наочних посібників, бесід, різних форм пояснення навчального матеріалу, а також включаючи в урок короткочасні графічні та живописні вправи і завдання на виконання швидких начерків з натури, по пам'яті і за поданням » [16, с.20].

- Принцип науковості. «Цей принцип передбачає, що всі відомості, які повідомляє вчитель учням, повинні бути науково доведені і виправдані і точно сформульовані. Принцип науковості передбачає глибоке вивчення законів лінійної та повітряної перспективи, світлотіні, композиції, колористики » [16, с.11].

- Принцип розвиваючого і виховного характеру навчання. «Дотримуючись цього принципу, викладач образотворчого мистецтва не тільки виробляє в учнів ті чи інші технічні навички, роз'яснює терміни, закони, поняття, але розглядає навчальну задачу з перспективою на загальний розвиток і виховання дітей » [16, с.7].

Принципи повинні правильно втілюватися в життя, а цьому служать методи навчання, які базуються на принципах і повинні відповідати їм. Успіх навчання учнів пейзажного живопису багато в чому залежить від правильного застосування методів навчання, під якими розуміються шляхи і способи формування в учнів відповідних знань, умінь, навичок, розвиток і вдосконалення образного мислення і реального уявлення про навколишній світ і навколишньому середовищу, їх духовних, душевних і фізичних якостей [23].

Принципи повинні правильно втілюватися в життя, а цьому служать методи навчання, які базуються на принципах і повинні відповідати їм - є принцип, йому повинен відповідати відповідний метод. Успіх навчання учнів пейзажного живопису багато в чому залежить від правильного застосування методів навчання, під якими розуміються шляхи і способи формування в учнів відповідних знань, умінь, навичок, розвиток і вдосконалення образного мислення і реального уявлення про навколишній світ і навколишньому середовищу, їх духовних, душевних і фізичних якостей [24].

У процесі навчання учнів пейзажного живопису застосовуються різноманітні методи навчання. Метод навчання - це упорядкований спосіб діяльності вчителя по досягненню навчально-виховних цілей, тобто спосіб роботи викладача з учнями, спрямований на вирішення завдань навчання.

Поширеною є класифікація методів навчання за джерелом отримання знань, відповідно до якої виділяють:

а) Словесні методи - за допомогою слова вчитель викладає матеріал, ставить завдання, формує ставлення до них, керує їх виконанням, аналізує і оцінює їх результати. Слово активізує мислення в цілому, і зокрема - пам'ять, почуття учнів. Словесні методи поділяються на наступні види: розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, лекція, робота з книгою.

б) Наочні методи - джерелом знань є спостережувані предмети і явища природи, а також наочні посібники. відмінною рисою методів даної групи є прямий вплив на органи чуття учнів і створення у них конкретних образів дійсності. Тут важливий такий метод навчання як метод аналізу і синтезу. Чим раніше діти почнуть аналізувати натуру, тим якісніше будуть роботи дітей при виконанні живопису пейзажу. Учні навчаються більш емоційно відгукуватися на красу рідної природи, передавати її в своїх роботах, бачити виразність колірних станів природи в залежності від погоди, від освітлення, від пори року і часу дня.

в) Практичні методи. Практичні методи навчання засновані на практичній діяльності учнів і формують практичні вміння і навички. До них відносяться різного роду практичні справи. Наприклад, складання теплою і холодною гама кольорів. Вправляючись на практиці, діти отримують практичні навички роботи з різними художніми матеріалами, а також різні практичні справи будуть прекрасним підготовчим етапом при подальшій роботі над створенням художнього образу. Керуючи роботою учнів, учитель повинен сам показувати на практиці, як працювати пензлем, як розводити фарбу, підбирати потрібні тони і кольори. Важливим практичним вправою на заняттях пейзажним живописом є навчання дітей правильно передавати колірні і тонові відносини в пейзажі [23].

Очевидно, що вчитель не може навчати дитину тільки словом, не використовуючи наочний матеріал при навчанні пейзажного живопису. У той же час велика кількість засобів наочності, теж не дадуть високої ефективності

в освоєнні навчального матеріалу. Навчання основам пейзажного живопису завжди має здійснюватися в тісному зв'язку з реальною навколишнім життям, з особистим досвідом дитини, його почуттями та інтересами, віковими особливостями і готовністю до сприйняття. «Сприйняття - це відображення предметів і явищ в сукупності їх властивостей і частин при безпосередньому впливі їх на наші органи чуття» [10, с.32].

Згідно навчальних програм образотворчого мистецтва для молодших класів школярі за роки навчання повинні оволодіти необхідними початковими правилами передачі реалістичного зображення, отримати елементарні знання передачі предмета на площину з натури, використовуючи уяву і пам'яті виконувати зображення, враховуючи усі знайомі закони перспективного скорочення і співвідношення кольору і вплив світлотіні на предмети; уміти відрізнити й відтворювати основні і додаткові кольори і їхні відтінки. Учні ще вивчають різноманітні прийоми й закономірності композиції.

Навчальна програма доводить інформацію про потрібність емоційного взаємозв'язку до малюнку, передачі образної своєрідності об'єкта. Програма захоплює і питання теорії образотворчого мистецтва. У методичних рекомендаціях і посібниках питання практичних знань і теорії, поєднані з матеріалами про методику викладання. Головна увага зосереджується на методиці. Недостатня інформації про теорію мистецтва надає важкість у викладання образотворчого мистецтва [22].

У 1-4 класах, відповідно до навчальної програми, закони перспективи учні вивчають тільки методом спостереження її у природі. Для того щоб організувати спостереження і пояснити учням як потрібно передавати перспективу на малюнку, учитель повинен знати основні поняття перспективи. Головною умовою для перспективи у малюнку – є існування закріпленої точки зору. Точка зору в даному випадку - це розташування, із якого спостерігають предмет. Під час малювання з натури по правилах лінійної перспективи точку зору змінювати не можна, тому що предмет з іншої точки буде мати інакший вигляд.

Навчальні малюнки з натури в початкових класах потрібно виконувати з урахуванням закономірностей перспективи, але при створенні творчих композицій за уявою, чи уяві при ілюструванні літературних творів, здається, цілком можливе застосування різних прийомів передачі простору на площині, особливо тоді, коли вони сприяють більшої виразності роботи [22].

Навчання пейзажного живопису на уроках в школі передбачає наступні види занять: малювання з натури, малювання на теми, бесіди про живопису.

Малювання з натури як метод навчання передбачає цілеспрямоване спостереження, вивчення натури, що дозволяє краще зрозуміти і зобразити предмети навколишнього світу, а також реально передати їх форму, колір, розташування в середовищі. Але це не завжди можливо виконати в класних умовах. Тому в школі малювання включає в себе сюжетно-тематичні завдання по зображенню найрізноманітніших об'єктів по пам'яті. Щоб урізноманітнити і збагатити уявлення дитини, педагог може підібрати спеціальну літературу, музичний супровід і літературний твір, залучити дитину підібрати і підготувати необхідний матеріал, щоб у підсумку дитина відчула той художній образ, який потрібно буде відтворити відповідно до завдання. На сьогоднішній день існує багато навчально-методичних розробок по проведенню уроків пейзажного живопису в початковій школі (Додаток Ж).

Кузін В.С., наприклад, пропонує у своїй робочій програмі цілий ряд зразкових тематичних завдань на тему «Пейзаж», починаючи з 1 по 4 класи – «Як я провів літо», «Осінній день», «Взимку на вулиці», «Весна на вулиці», «Кораблики на воді» [23].

Ростовцев М.М. в своїй робочій програмі пропонує такі тематичні завдання по темі «Пейзаж» - «Влітку в селі», «Пейзаж з озером» і т. д. Основна увага учнів 1-2 класів при виконанні завдань направляється, перш за все, на визначення та передачу характерних для зображуваного предмета форми, його просторового положення, пропорцій.

У 3-4 класах починається вивчення дітьми закономірностей перспективи, конструкції, світлотіні. В процесі занять живописом в учнів

розвивається вміння бачити гармонійні колірні поєднання, колорит; використовуючи різні фарби в роботі (акварель, гуаш), діти пізнають колірне багатство навколишнього світу.

Дуже хороші результати дає поєднання навчання пейзажного живопису з музикою і поезією. Учитель пропонує дітям підібрати до пейзажу вірш або діти малюють художній образ з вірша. Під час виконання завдання можна включити класичну музику, відповідну темі, гармонійно поєднується з нею і сприяє розкриттю художнього образу [23].

В цілому зміст навчання дітей пейзажного живопису в молодших класах знайомить їх з правилами конструктивної будови предметів, елементарних законів простору, лінійної, повітряної і колірної перспективи, світлотіні, композиції, кольорознавства; розширює їх уявлення про різноманіття предметів і явищ реального світу і несе в собі яскраво виражену пізнавальну активність. Тематичне малювання привчає дітей до самостійного мислення, розвиває увагу, відчуття, враження, уяву, спостережливість, що в кінцевому підсумку позитивно позначається на розвитку творчих здібностей дитини. В цей час важливо не заважати дитині, а лише направляти в правильне русло його творчий потенціал.

Важливі на уроках і бесіди про образотворче мистецтво. це метод розвитку художнього сприйняття. Діти розвиваються духовно, у них формується художнє уявлення, виховується естетичний смак.

Для молодших школярів вони невеликі, не більше 10 хвилин. для учнів 3-4 класу, вони носять вже більш тривалий спеціалізований характер. Після бесіди, можна задати дітям питання про прослуханої теми і підготувати їх розумову діяльність до наступного етапу роботи. [23].

Неабияке значення у зображенні природи відіграє колористика. Навчаючись зображувати пейзаж за допомогою кольору, школярі отримують необхідні навички вірно зображувати предмети з натури, з пам'яті та уяви спочатку окремі образи пейзажу, а потім групи простих образів. Практична діяльність демонструє, що працюючи з природою, учні розвивають

спостережливість, зорову пам'ять, просторове мислення, вміння передавати колір із пейзажу, спостерігати і відтворювати об'єкти з навколишнього довкілля, використовуючи основні закони і прийоми композиції. Малювання пейзажу з натури розвиває окомір та допомагає зрозуміти закономірність передачі реалістичного зображення [24, с.39].

Успіх у навчальній роботі залежить від уважного, поглибленого опрацювання і зображення натури, її пропорцій, форм, будови, співвідношення кольорів і відтінків. Зображаючи пейзаж необхідно уміло підкреслювати основне й найхарактерніше та спрощувати й узагальнювати незначні деталі.

Велике значення має живописний малюнок, виконаний самим вчителем, який також допоможе дітям зрозуміти красу та доступність того чи іншого засобу передачі певної кольорової гами.

До основних методів якими педагог користується для розвитку естетичного сприймання та дитячої творчості під час зображення пейзажу належать:

- спостереження явищ та об'єктів природи;
- розглядання відповідних ілюстрацій та картин природи;
- показ декількох прийомів зображення;
- аналіз малюнків які виявляють ступінь творчості дитини при передачі

певного образу [9, с. 27].

Використання цих методів з метою розвитку шкільної творчості на основі пейзажної тематики в різних класах має свою специфіку.

Вчитель перш ніж навчати дітей, повинен сам володіти засобами роботи з різними матеріалами, та доступно і зрозуміло пояснити поставлені завдання учням різного віку. Постановка завдань в певному віці повинна спонукати дитину до прояву фантазії. Таким чином, творча уява, яка розвивається у школярів, допомагає уявити надзвичайні образи, обрати оригінальні способи їх зображення. Така діяльність допоможе закріпити та

поглибити елементарні, але дуже важливі знання у дітей про рідну природу свого краю (Додаток 3).

При оцінці дитячих малюнків вчитель має додержуватися певних критеріїв:

- передача кольором відтінків окраси образів природи, загального колориту та настрою;
- різноманітність композиції (зв'язок між предметами, їх об'єднання, виокремлення головного образу);
- зображення форми, її характерних ознак, деталей;
- передача пропорцій предмета, його розмірів;
- наявність виражальних образів, відповідність дійсного з зображеним [9, с. 36].

Завдяки аналізу робіт дітям стає краще зрозумілий той чи інший зображуваний образ, розвивається аналітико-синтетичне мислення, яке забезпечує більш глибоке сприйняття даного твору. Головна цінність малюнку полягає в тому, що, зображуючи, учень осягає зовнішній світ і тим самим збагачує і наповнює свою особистість. Пізнання навколишньої дійсності повинно керуватись під наглядом вчителя, без якого ніяке реалістичне зображення неможливо.

Для того щоб досягти позитивних результатів роботи, необхідно так керувати образотворчою діяльністю, щоб на кожному етапі дитина бачила свої успіхи, а помилки помічала раніше за вчителя і самостійно виправляла їх. Досягнути такої образотворчої задачі цілком можливо. Зображення природи на уроках образотворчого мистецтва у школі сприяє розвитку особистісних якостей школяра, а також естетичному і моральному розвитку, любові до навколишнього світу, до своєї Батьківщини, бережливого ставлення до природи. Для цього використовують такі методи як спостереження, розглядання, аналіз [30].

Матеріал, що викладає повинен бути доступний для дітей, зрозумілий, відповідати їхньому віку, психічному і інтелектуальному розвитку; з

дотриманням дидактичних правил - від простого до складного, від відомого до невідомого, від легкого до важкого. Тоді знання учнів будуть міцними. Закінчені дитячі роботи потрібно дивитися колективно, з тим, щоб учні самі відзначили переваги і недоліки своїх малюнків і поставили собі оцінку. Кращі роботи, виконані учнями можна відібрати для оформлення інтер'єру кабінету образотворчого мистецтва або на шкільну виставку.

Одночасно з навчальною роботою педагог повинен вести і велику виховну роботу. Він повинен об'єднати дітей в єдиний колектив, живе загальними інтересами, з єдиними творчими устремліннями. Різноманітність педагогічних прийомів і методів і застосування їх на практиці, допоможе вчителю створити на уроці атмосферу творчого взаєморозуміння і спілкування, в якій учень знаходить можливість самореалізуватися [23].

Отже, малювання пейзажів на уроках образотворчого мистецтва відіграє винятково важливу роль у процесі навчання учнів початкових класів. Дані уроки мають на меті забезпечення таких функцій навчального процесу: навчальної – поглиблювати знання учнів про пейзаж як жанр образотворчого мистецтва, навчати передавати за допомогою кольорів та відтінків настроїв у пейзажі, навчати співвідношення світла і тіні у навколишньому середовищі, навчати використовувати набуті теоретичні знання в практичній діяльності. Розвивальної: розвивати сприйняття кольорів оком, уміння передачі певного настрою у пейзажі за допомогою засобів живопису. Виховної : виховувати естетичне сприйняття навколишнього світу, зацікавленість пейзажними творами образотворчого мистецтва, бережливе ставлення до природи та художній смак, зміцнювати бажання малювати.

В процесі організації уроків малювання пейзажу в початкових класах необхідно ознайомити учнів із правилами побудови пейзажного малюнку із урахуванням його основи перспективи. Розуміння особливостей лінійної та повітряної перспективи дозволяє учням зображувати реалістичну природу в усій багатогранній красі її проявів [22].

2.2. Розробка методів навчання основам стилізації пейзажу

Головним правилом декоративного зображення - є передача найбільшої виразності, при якій правдоподібність не є основним завданням. У декоративної композиції важливу роль відіграє те, що творчо можна переробити зображення навколишнього середовища і перенести свої враження та емоції, індивідуальні відтінки. Це і називається стилізацією [31].

Опрацювання школярами на заняттях образотворчого мистецтва пейзажного жанру позитивно впливає збагаченню і поширенню розвитку морально-естетичної культури учнів, формування їхньої особистості, здатність виділяти головне явище довкілля, навчає розумінню бачити цілісність предметів навколишнього середовища.

Аналіз педагогічних опрацювань та методичних програм з занять образотворчого мистецтва продемонстрував, що в молодших класах школярі знайомляться з картинами українських (Т. Яблонська Й. Бокшай, Е. Волобуєв, С. Шишко, М. Глущенко), російських (І. Шишкін, І. Рєпін, І. Айвазовський, О. Саврасов, В. Васнецов) та іноземних художників (Анрі Матісс). Відповідно робиться акцент на тому, що усі твори, які охоплюються у навчальній програмі, відрізняються манерою письма, наприклад, О. Шовкуненко. Методичні аналізи вчених (Л. Г. Коваль, Н.Є.Миропольська, Н. Й. Волошина, Н. В. Ігнатенко, Л. А. Руденко, Л. І. Олєфіренко, І. В. Крицька, О. П. Рудницька, Г. М. Недялкова, М.М. Шпак, Д. М. Джола) затверджують, що школярам молодших класів характерні незвичайні умови для енергійного росту естетичного сприймання, розуміння, оцінок, суджень «Повінь. Конча-Заспа» та М. Глущенко «Зимовий день», виконані в різних техніках накладання мазків фарби на полотно, характером художніх образів тощо, та естетичних принципів активності [22].

Стилізація - декоративне узагальнення і підкреслення особливостей форми предметів за допомогою ряду умовних прийомів. Можна спростити або ускладнити, колір, форму, деталі об'єкта [4].

Також є друге значення стилізації – свідоме наслідування художнього стилю, характерна для автора, жанру, течії, для мистецтва і культури певного соціального середовища, народності, епохи [29].

Стилізація - це спрощення форми. Будь який об'єкт з довкілля можна стилізувати добавивши їй декоративного образу. Навколишнє середовище є надзвичайно різноманітним предметом для стилізації. Вивчати і зображувати один об'єкт можна декілька раз в відповідності від поданого завдання [27].

Образотворча творчість є одним з найулюбленіших занять учнів. Ця робота вимагає художніх здібностей, знань і умінь в області образотворчої грамоти, декоративного мистецтва, необхідний великий запас зорових образів і вражень, творчу уяву. В образотворчому мистецтві пейзаж займає досить велике місце. Він може бути елементом в інших жанрах, але може виступати і як самостійний жанр. Немає людини, на яку не діяла б краса ландшафту.

«Називайте мене варваром у педагогіці, - говорив К.Д. Ушинський, - але я виніс із вражень мого життя глибоке переконання, що прекрасний ландшафт має таке велике виховне вплив на розвиток молоді душі з якою важко змагатися впливу педагога » [23].

Принципи стилізації:

- узагальнення форми в її межах;
- синтезування конструкції окреслення предмета;
- перебудова об'ємної форми в площинну;
- перетворення з реалістичного на декоративне;
- спрощення форми.

Узагальнення форми не вказує полегшити – лише підкреслити основне, не замічаючи деталі. Уява є необхідним проміжний періодом від одночасно певного зображення реального світу у формі відчуття і сприймання. Пізніше від конкретного образу переходить до узагальненого уявлення [2].

У декоративної композиції значним явищем є те, щоб творчо переробити об'єкти природи і перенести свої враження і почуття, колір і відтінки. Це і називається стилізацією [31].

Стилізація - це декоративне узагальнення відтворюваних об'єктів (предметів) за допомогою кваліфікованих прийомів при змінненні форми, об'єму і кольору. Стиль – сукупний різновид творчого мислення, характерного для періоду історичного процесу. Стиль демонструє зміст, оригінальність художньої творчості в композиції. Мистецтвознавець Б. Віннер писав: «Метод і манера є у кожного художника, а стиль може не відбутися». Художник, який має свій стиль-творець [31].

Стилізацію можна розділити на два види:

- зовнішня поверхнева, яка не має особистісного характеру і являється наслідуванні виконаних зразків, аналогів і прототипів;
- декоративна, в якій всі елементи відповідають умовам вже існуючої художньої композиції. Декоративна стилізація характеризується відмінністю від стилізації загальним зв'язком з просторовим середовищем.

У декоративній композиції велику увагу потрібно стилізації природних форм. У декоративної стилізації є два напрямки:

Першим етапом є виконання начерків природи з натури, а потім декорування об'єктів. Відразу необхідно відтворити декоративну заготовку, спираючись на природні аналоги. Учні виконують стилізації квітів, дерев, кущів і інших елементів пейзажу. Стилізація виконується за допомогою прийомам пейзажу – лінія, пляма, силует зображуючи на чорному папері [31].

Стилізованими повинні бути і колір і форма. При стилізації кольору потрібно приділяти увагу, щоб композиція складалася не тільки з холодних або з теплих кольорів, а виконувалась різними, якщо тільки холодним тоном тоді об'єкт стилізації передаватиме емоцію пригнічення та стомлення, або спокій та тишину, а якщо тільки теплими тоді почуття радості та життєвої сили, яскравості [27].

Досконалість форми, чітка деталізація робить декорування об'єкта непотрібним. Якщо з'являється завдання, що потрібно задекорувати предмет, потрібно обрати, чи виконувати декор усієї форми чи окремого елемента, і за допомогою яких прийомів виконувати декорування предмета. Делікатні

фігури декорують по всій поверхні, а в компактних фігурах виділяють тільки головне. Форма предмета необхідна відгукуватись призначення змісту і фігурі декору. Не всі предмети природного об'єкта підлягають добавленням декоративних елементів. Часто форма, засоби чи матеріал, зображення не дозволяють прикрашати декоративними елементами, тоді необхідно спростити природню форму. Образ потрібно не тільки позбавити від дріб'язковості та випадковості, але й додати до зображення характерними деталями і особливостями, що надають підтвердження реального елемента з предметом, який потрібно задекорувати. Перетворення природного об'єкта з наміром підтвердити його з матеріалом, формою, способом та технічними властивостями називають стилізацією. Щоб стати фрагментом декору, реальний листок долає важкий шлях від зображення з натури до узагальненого вирішення стилізації. Стилізація вимагає постійного вивчення елемента довкілля в якому цей природній об'єкт розміщується [27].

Пейзаж в декоративній композиції обумовлює важливу роль і передає в собі певні ускладнення в малюнку. З принципами узагальнення і кваліфікованості пейзаж мусить відтворювати на полотні явища природи і дотримуватися правильної побудови за законами композиції. Напроти від станкової композиції в декоративному пейзажі передусім пропущені правила передачі повітряної перспективи, тому всі елементи переднього і заднього плану детально промальовуються. Стилізація відтворюється за допомогою спрощення форми; помічаються основні характерні декоративні лінії на яких і робиться акцент. Основною цілю реалістичного зображення є правдиве перетворення елементів на полотні за допомогою лінійної перспективи і тональних співвідношень [31].

Навчальні завдання:

- зображення декоративної композиції, в якій виконано завдання стилізації.
- відтворення своєрідного гнучкого вирішення при розробці стилізованого мотиву.

- передача пластичної форми, ракурсних поворотів, композиційного ладу зображення.

- засвоєння методу художнього вдосконалення форми з цілю покращення чіткості.

- оволодіння майстерністю нерозривної передачі декору в композицію пейзажу і стилізації природних об'єктів [31].

У процесі художньої активності школярі повинні засвоїти правила співвідношення кольору, враховувати особливості колірних поєднань і методи взаємодії кольору в композиції; знати відповідність форми і кольору.

При зображенні пейзажного мотиву необхідно звертати увагу на складну проблему дотримання єдності картини а також передача світла у природному середовищі за допомогою колірних та тонових відносин. Для отримання живописної єдності картини потрібно зберігати головний принцип роботи, заснований на послідовності живописного взаємозв'язку.

Характерність пейзажного живопису відоме завдяки охопленню на картині великого простору. У живописному краєвиді інтерес надає багатоплановість пейзажного середовища, передача декілька задніх планів. Власна і падаючі тіні відображають значну важливість при відтворюванні предметів на площинні; тінь добавляє об'єм, обсяг простору, відстань між глядачем і предметом.

Учні на першому етапі здійснюють ескізи пейзажів, використовуючи різноманітні принципи поєднання кольору. Потрібно звертати увагу на збереження поетапності добавлення кольору в пейзажі. Визначення лінії горизонту. Уточнення основних пропорцій між елементами пейзажу з урахуванням законів лінійної перспективи. Вирахування світлих і темних місць у композиції. Визначення композиційного центру. Передача основного кольору неба, землі і води з дотриманням співвідношенням кольору. Деталізація і завершення роботи [31].

Навчальні завдання:

- виконання повітряної перспективи в кольорі. Створення окремих колірних гармоній і виявлення акцентів у пейзажі.

- відтворювання копій з картин художників пейзажистів, передача техніки автора [31].

На цьому етапі школярі виконують завдання передачі пейзажного настрою в техніці «суха кисть» на різнокольорових аркушах. Папір передає оригінальній колорит роботи, а техніка дозволяє об'єднати теплі і холодні відтінки, при цьому не роблячи зображення брудним, а техніка зберігає чистоту відтінків. Широкий легкий мазок виконується тонким шаром об'єднує великий простір створюючи подібну кольорову гаму. При виконанні пейзажного живопису акварельними, гуашовими та акриловими фарбами полягає проблема передачі яскравості відтінків та чистоті кольору, адже при змішуванні багато відтінків можна отримати результат сірості кольору (Додаток И). Тому використання в роботі над пейзажем техніки «повітряного, сухого мазка» надає школярам здатність перетворити композицію у цікаву, колористичну картину природи [31].

Отже, стилізація в пейзажі повинна бути доведена до умовності; декоративне зображення пейзажу на площині зображується за допомогою побудованих ліній, колір відтворюється як декоративна пляма, і багатство тонів невелике, стилізованими повинні бути і колір і форма. Дотримання усіх прийомів і створює стилізовано-декоративний характер пейзажу.

ВИСНОВКИ

На основі виконаної роботи, можна сформулювати наступні висновки: тема на сьогоднішній день актуальна, тому що вивчення природи і зростання професійної живописної майстерності є глибоко взаємопов'язаними процесами в формуванні художника-пейзажиста та систематичне навчання дітей основам стилізації пейзажного живопису, надає розвитку їх творчих здібностей, сприяє вихованню любові до рідної природи, культури і мистецтву.

Пейзаж за своєю природою - мистецтво, в якому найбільш безпосередньо виражаються емоції. Відтінок барвистою палітри передають в картині гаму почуттів художника. Тому в пейзажі особливо важлива поетичність сприйняття в трактуванні природи. Пейзаж несе в собі чуттєве вираження думки - в цьому його сила і дієвість.

Тема актуальна ще й тому, що пейзажний живопис є одним з найемоційніших жанрів образотворчого мистецтва, це найвищий ступінь художнього пізнання і зображення природи, натхненно і образно відтворює її красу. Головною метою пейзажного живопису є спонукання людини до вищих почуттів, думок, бажань і прагнень, саме пейзаж яскравіше і реалістичніше за все, в художніх образах, доступних сприйняттю будь-якої людини, відображає дійсність.

В ході виконання дипломної роботи були вирішені наступні завдання: на основі аналізу наукових джерел та спеціальної літератури надана загальна характеристика проблеми дослідження; досліджено та описано розвиток пейзажного живопису; проаналізовано ефективні методи навчання основам стилізації пейзажу на заняттях з образотворчого мистецтва в навчальних закладах; простежено особливості образотворчих аналогів і прототипів пейзажного живопису; розроблено ескізи пейзажу та виконано олійний пейзаж «Передчуття осені».

Робота над пейзажем «Передчуття осені» показала, наскільки це трудомісткий процес – передача настрою природи, світло повітряного середовища, передача світовідчуття і розуміння образу природи.

Методична частина розкриває сутність проблеми навчання учнів основам стилізації у пейзажі та відіграє важливу роль, що у композиції творчо можна переробити зображення навколишньої дійсності і перенести свої думки і почуття, індивідуальні відтінки.

Поставлена проблема, мета і завдання вирішені і знайшли повне вираження в даній дипломній роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонов Ю., Левідова М. Колір і лінія: Харків, Художник, 1996.
2. Антонович Є. А. Захарчук-Чугай В. Л., Станкевич М. С. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів, Світ, 1992. 912 с.
3. Архип Іванович Куинджи. Життя і творчість. Арт Пейзаж. Веб-сайт. URL: <http://www.art-paysage.ru/article/arhip-ivanovich-kuindzhi/> (дата звернення: 16.12.2020).
4. Беда Г.В. Живопис: Підручник для студентів педагогічних інститутів: Львів, Освіта, 1986. 192 с.
5. Божко І. П. Рішення міського пейзажу в декоративній композиції: Альманах сучасної науки і освіти, 2010.
6. Гірський пейзаж. Анатолій Мельник. Веб-сайт. URL: <https://sverediuk.com.ua/tag/girskiy-peyzazh/> (дата звернення: 16.01.2021).
7. Головне. Про художників. Олександр Бабіч. Веб-сайт. URL: <https://www.rasa-art.ru/artists-about/88-babich-aleksandr.html> (дата звернення: 27.12.2020).
8. Гори на картинах сюжет пейзажного живопису. Веб-сайт. URL: <https://veryimportantlot.com/ru/news/obchestvo-i-lyudi/gory-na-kartinax-izvestnyx-xudozhnikov> (дата звернення: 28.01.2021).
9. Гребенюк Г. Е. Основи композиції та рисунок. Київ: Техніка, 1997.
10. Ігнат'єв С.Є. Закономірності образотворчої діяльності дітей. Академічний проект. Харків, Мир, 2007.
11. Живопис. Пейзаж. Веб-сайт. URL: <http://ua-referat.com/> (дата звернення: 14.11.2020).
12. Кадочников А.А. Система А.А. Кадочникова. Ростов: Феникс, 2002.
13. Кафедра декоративно-прикладного мистецтва. Декоративно-прикладне мистецтво. Веб-сайт. URL: http://artdeko.chnu.edu.ua/course_projects (дата звернення: 16.11.2020).

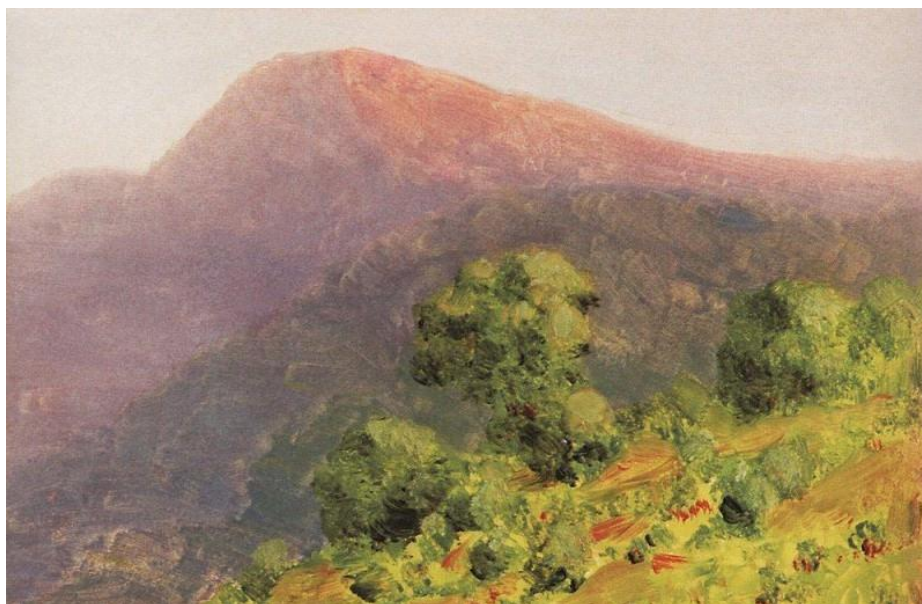
- 14.Криволапов М. О. Про мистецтво та художню критику України 20ст. Київ: Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України, 2006. 556 с.
- 15.Крючкова К. К. Композиція в дизайне. Москва, 2014 21 с.
- 16.Кузин В.С. Основы обучения изобразительному искусству в школе. Москва: Просвещение, 1977.
- 17.Лепикаш В.А. Живопис акварелью. Москва: Издательство академии искусства, 1961. 114 с.
- 18.Лернер П. Академія художнього журналу «Костер». Веб-сайт. URL: <http://www.kostyor.ru/4-05/> (дата звернення: 14.03.2021).
- 19.Логвиненко Г.М. Декоративна композиція. Київ, 2005. 144 с.
- 20.Калініченко О. В. Гірський краєвид. Пейзаж. Образотворче мистецтво 6 клас. Веб-сайт. URL: <https://subject.com.ua/textbook/art/6klas/6.html> (дата звернення: 31.01.2021).
- 21.Котова О. О. Методичні рекомендації. Веб-сайт. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/2060/1/Kotova.pdf> (дата звернення 14.12.2020).
- 22.Паламар Н. М. Професійний розвиток педагога. Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. «Сучасний вчитель початкової школи: Європейський вимір. Рівне, 2017.
- 23.Передача світло-повітряного середовища в живопису пейзажу. Веб-сайт. URL: <https://nauchkor.ru/uploads/documents/57339be25f1be721845024ef.pdf> (дата звернення: 6.02.2021).
- 24.Пилипенко Д.Г. Малювання з методикою викладання: навчальних завдань та контрольних робіт. Київ: НДПІ, 1971.
- 25.Реферати по педагогіці: «Методика формування у молодших школярів навичок живопису у процесі малювання пейзажу». Веб-сайт. URL: <https://xreferat.com/71/6213-1-metodika-formuvannya-u-molodshih-shkolyar-v-navichok-zhivopisu-u-proces-malyuvannya-peiyzazhu.html> (дата звернення 19.11.2020).

26. Розвиток просторового мислення на уроках образотворчого мистецтва. Веб-сайт. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/33238/ (дата звернення: 02.12.2020).
27. Розробки уроків. Пейзаж жанр образотворчого мистецтва. Веб-сайт. URL: <https://mascha-1310.wixsite.com/1234-1/untitled-c16d7> (дата звернення: 28.02.2021).
28. Серія пейзажів «Моє місто». Веб-сайт. URL: <https://ukrreferat.com/chapters/obrazotvorche-mistectvo/seriya-pejzazhiv-moe-misto-diplomna-robota.html> (дата звернення: 25.11.2020).
29. Сокольников Н.М. Изобразительное искусство. Основы рисунка: Учебник для учащихся 5 к. Обнинск: Титул, 2008. 96 с.
30. Факультет мистецтво. Веб-сайт. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/11322/1/Vinogradova.pdf> (дата звернення: 01.02.2021).
31. Художня творчість на уроках при навчанні малювання пейзажу. Веб-сайт. URL: <https://pedsovet.su/publ/163-1-0-1694> (дата звернення: 14.02.2021).

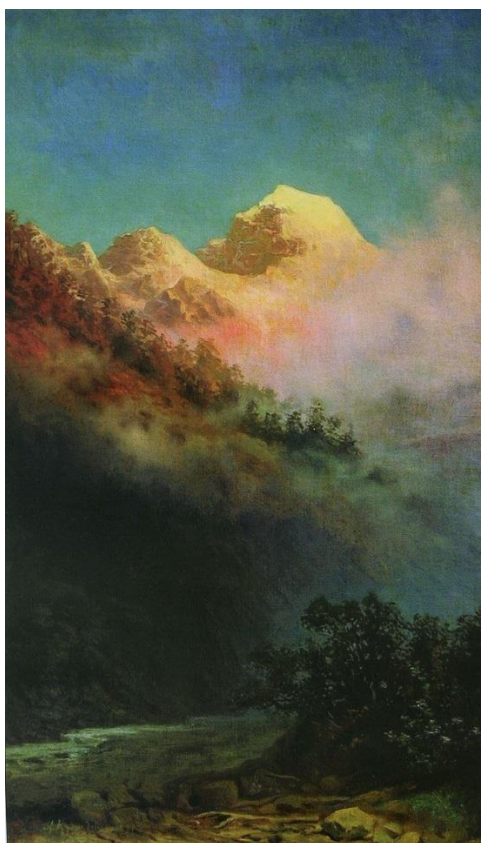
ДОДАТКИ

Додаток А

Роботи Архипа Івановича Куїнджі

«Гори» 1885-1890р.

«Схід сонця»

Додаток Б
Роботи Олександра Бабича

«Перед дощем» 2011р.

«Гори» 1989 р.

Додаток В
Пейзаж Анатолія Мельника

«Хмариться»

Додаток Г
Ескіз творчої роботи

Картон, олія

Додаток Д

Ескіз творчої роботи у оригінальному форматі

Тонований папір, вугілля 70*90

Додаток Е

Послідовність виконання практичного завдання

Додаток Ж

Методична розробка заняття по темі «Стилізація пейзажу» для учнів середньої загальноосвітньої школи з освоєнням нових технологій.

Мета: створити методичну розробку по темі «Стилізація пейзажу» на урок образотворчого мистецтва.

Завдання: Проаналізувати матеріал по темі пейзаж і стилізація. Розробити технологічну карту уроку

Технологічна карта являє проект навчального процесу, в якому представлено опис від мети до результату, опис завдань для учня з освоєння теми, оформленні передбачуваних освітніх результатів. Технологічна карта уроку дозволяє структурувати урок за обраними учителем параметрам. Такими параметрами можуть бути етапи уроку, його мету, зміст навчального матеріалу, методи і прийоми організації навчальної діяльності учнів, діяльність вчителя і діяльність учнів. Технологічна карта дозволяє побачити навчальний матеріал цілісно і системно, проектувати освітній процес по освоєнню теми з урахуванням мети освоєння курсу, гнучко використовувати ефективні прийоми і форми роботи з дітьми на уроці, узгодити дії вчителя і учнів, організувати самостійну діяльність школярів в процесі навчання; здійснювати інтегративний контроль результатів навчальної діяльності.

Технологічна карта уроку

Вік учнів 9-10 років.

Тема уроку: «Декоративний пейзаж»

Ціль урока. Ознайомити учнів з варіантами підбору кольору і композиції, передачі перспективи, використанні декору в декоративному пейзажі.

Завдання урока.

Освітні: -знайомство з декоративному пейзажем як одним із способів зображення пейзажу;

-вивчення прийомів зображення плановості та глибини в декоративному пейзажі з використанням законів перспективи і поєднання зближених і контрастних кольорів;

- оволодіння вміннями органічного введення декору в композицію пейзажу і стилізації панорамних природних мотивів.

Розвиваючі: - розвивати сприйняття кольорів, просторова уява, орнаментальність;

- розвивати вміння самостійно оцінювати результат своїх дій, контролювати себе і свої помилки; - розвивати пізнавальний інтерес і вміння використовувати в роботі раніше отримані знання про перспективі і кольорознавства.

Виховні: - виховання почуття гармонії кольору і композиції при сприйнятті картин про природу;

-виховувати взаємоповага і доброзичливе ставлення до товаришів.

Тип уроку. Урок комплексного застосування знань, умінь, навичок.

Плановані освітні результати:

Предметні:

-відрізнити стилізоване і реалістичне зображення природи;

-уміти зображати глибинне простір декоративного пейзажу, використовувати закони перспективи і поєднання зближених і контрастних кольорів;

-уміти вводити декор в композицію пейзажу;

- вміти стилізувати панорамні зображення природи;

-створювати композиції на задану тему.

Особистісні:

- мати уяву, вміти фантазувати, мати уявлення про розмаїття і красу в природі;

- прагнення самоконтролю і аналізу своїх дій.

Міжпредметні: регулятивні: розуміти і зберігати навчальну задачу; вибирати засоби реалізації мети і застосовувати їх на практиці, здійснювати

покроковий і підсумковий контроль по результату; комунікативні: організувати навчальний співробітництво і спільну діяльність з учителем, працювати індивідуально, формулювати власну думку і позицію, задавати питання; Пізнавальні: здійснювати аналіз об'єктів з виділенням істотних і несуттєвих ознак, усвідомити будувати висловлювання в усній формі.

Методи і форми навчання: пояснювально-ілюстративний; застосування ІКТ (презентація)

Обладнання: гуаш, простий олівець, ластик, аркуші паперу, миски з водою, серветки, проектор, презентація до уроку, музика.

Додаток 3

Конспект уроку на тему «Малюємо пейзаж»

1. Організаційний момент.

Перевірка готовності до уроку.

Ми проходимо тему «Малюємо пейзаж». Знайомилися з роботами художників пейзажистів, самі не раз зображували картини рідної природи. Жанр пейзажу дуже поширений і дуже затребуваний з давніх часів і в сучасності.

Скажіть, як використовується пейзажний живопис в сучасному житті? Де ми можемо її побачити? Значить, намальований вами пейзаж може стати хорошим подарунком для близьких. Він буде прикрашати стіни будинку, нагадувати про вас. Ви готові до виконання свого подарунка? Приступаємо.

2. Актуалізація опорних знань.

Що необхідно знати і вміти при малюванні пейзажу?

- Вміти робити елементарний композиційний і колірний аналіз пейзажних робіт, порівнювати свої роботи з пейзажними композиціями майстрів і оцінювати своє вміння. А щоб порівнювати з роботами художників, треба знати ці роботи і їх авторів.

- Знати закони лінійної і повітряної перспективи.

- Мати поняття про засоби виразності в живописі: композиційне рішення, колірне рішення, контраст, колорит.

Отже, перший пункт нашого плану звучить так: вміти робити елементарний композиційний і колірний аналіз пейзажних робіт, знати і розпізнавати роботи художників пейзажистів.

Розділимося на чотири групи і зробимо аналіз пейзажів за планом:

- колорит картини (теплий, холодний, змішаний);
- композиційне рішення (горизонт високий, низький; перспектива ліній; що підкреслив цим художник;
- кольорове рішення (які переважають кольору);
- використання контрасту (якщо він присутній, то для чого).

Другий пункт - знаті закони лінійної и повітряної перспективи.

Закони лінійної перспективи:

- предмети, що знаходяться далі від нас, зменшуються в розмірі.
- паралельні лінії сходяться в точці сходу га лінії горизонту (лінії наших очей).

Закони повітряної перспективи:

- предмети, що ближче до нас треба зображувати об'ємними, деталізованими, а дальні - плоско, узагальнено;
- предмети, що ближче до нас яскраво забарвлені, а віддалені - блідими.
- контури предметів, що ближче до нас зображуються різкіше, а віддалені розпливчато.

3. Постановка цілі.

Сьогодні я хочу вас познайомити з іншим пейзажем. Подивіться на два цих пейзажу і відзначте їх відмінності один від одного. А порівнявши два пейзажу, як можна назвати цей пейзаж ? Що таке реалістичний пейзаж? Це реалістичне зображення природи: передача світла, тіней, перспективи ліній, обсягу предметів. Чому другий пейзаж ми назвали декоративним? Дивлячись на дошку самостійно озвучте тему нашого заняття. Пропоную сформулювати тему заняття.

Якщо тема нашого заняття звучить як - «Декоративний пейзаж», то яку мету ми поставимо з вами на занятті? Підводжу до мети заняття - виконати декоративний пейзаж.

4. Формування нових понять.

Пояснення нового матеріалу.

Пояснення , що у художників є ще один прийом, що дозволяє перетворити будь-який реалістичні предмет в казковий. Це стилізація. Хто може дати визначення стилізації? Стилiзація - це творча переробка художником реалістичної моделі. Стилiзація, як правило, відбувається за рахунок спрощення обриси об'єктів.

Чи можна реалістичний пейзаж зобразити за допомогою стилізації?
Так, можна, і це дуже цікаво. Такий пейзаж називається декоративним.

Що ще присутній в декоративному пейзажі крім стилізації форми і кольору? Так, це декор - прикраса. Він робить композицію святковою, ошатною. замінює реалістичне зображення листя, квітів, будинків і т. д. Декор в пейзажі може застосовуватися як в більшій, так і в меншій мірі. Композиція може бути суцільно заповнена ажуром, або зроблений орнаментальний акцент лише в деяких ділянках форм, які бажано виділити. Колір може використовуватися з прив'язкою до натури, а може вирішуватися і умовно.

Основний принцип декоративного малювання - досягнення максимальної виразності, при якій достовірність не є головним завданням.

5. Практичне закріплення знань.

Пропоную виконати творче вправу на закріплення поняття «стилізація» - стилізація зображення дерев різних порід, зображення будівель. Далі заповнити декором свої зображення. Пояснюю, що цей матеріал в нагоді для творчої композиції над декоративним пейзажем. Робота в олівці і гуашшю.

В ході виконання роботи стежу за поставою учнів і правильною організацією робочого місця. Індивідуальна робота зі слабкими учнями.

Додаток И

Конспект уроку на тему «Декоративний пейзаж»

1. Організаційний момент.

Перевірка готовності до уроку.

2. Актуалізація опорних знань.

Пропоную згадати поняття «Реалістичний пейзаж» і «Декоративний пейзаж», їх загальні ознаки і відмінні риси. Як зобразити перспективу і плановість в декоративному пейзажі? Далі переходимо до аналізу виконаних вправ по стилізації зображення дерев і будівель.

Які основні форми стилізації використовували? Чому? Які основні прийоми декорування використовували? Що вони нагадують?

Найбільш прийнятна форма стилізації дерев - це коло, овал, для хвойних - трикутник. Ці форми нагадують контур крони дерева. А для декору використовуємо невігадливі візерунки з хвилястих, прямих, уривчастих ліній, прикрашаємо точками, кільцями, спіральками і т. п. Вся принадність декору в чергуванні, повторюваності, в однаковості елементів.

3. Формування умінь і навичок.

Пропоную виконати практичну роботу на закріплення нового матеріалу виконати творчу композицію «Декоративний пейзаж», використовуючи прийоми стилізації та декорування.

Пояснення хід роботи і необхідні матеріали. Нам знадобляться для роботи: папір А3, гуаш, пензлі, ватні палички.

Позначення навчальної проблеми, яку необхідно вирішити: стилізувати реальні форми в декоративні, зв'язавши їх в єдиний декоративний пейзаж.

В ході практичної роботи ви вирішуєте такі завдання:

- навчитися прийому стилізації природних форм в декоративні;
- закріпить прийоми декорування, працюючи кінцем тонкої кисті і ватяними паличками;
- розвивати фантазію і творчу уяву.

4. Практична робота.

Складаємо план роботи: вибір ідеї стилізованого пейзажу (відобразити пори року); складання контурного малюнка; покриття основного фону і основних колірних плям; дерева, земна поверхня за допомогою ліній, кружечків, точок, використовуючи друк ватяними паличками (за вибором).

Пропонується самостійно вибрати ступінь складності в роботі. Стеження за поставою учнів і правильною організацією робочого місця. Індивідуальна робота з учнями, які відчують складності.

5. Підведення підсумків.

По завершенню роботи спільно з дітьми підводжу підсумок заняття - розглядаємо роботи один одного і аналізуємо їх. Учні дають назви своїм композиціям, пояснюють вибір колірної гами, говорять про складнощі в процесі роботи та завдання щодо подолання.